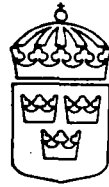

Lagutskottets yttrande

1987/88:10 y

om djurskyddslag, m. m.

LU

1987/88:10 y

Till jordbruksutskottet

Jordbruksutskottet har berett lagutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:93 om djurskyddslag, m. m. avsnitt 2.2.6 i den del propositionen behandlar djurförsök vid tillverkning av kosmetiska produkter m. m. jämte motioner.

Lagutskottet har beslutat att avge yttrande över propositionen såvitt avser frågan om märkning av kosmetiska produkter och motionerna 1987/88:Jo44 av Martin Olsson (c), 1987/88:Jo45 av Elving Andersson (c), 1987/88:Jo47 av Lisbet Calner och Karl-Erik Svartberg (båda s) och 1987/88:Jo53 yrkande 5 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c) samt att med yttrandet till jordbruksutskottet överlämna motion 1987/88:L723 av Martin Olsson (c).

Frågans tidigare behandling

Frågan om en förbättrad konsumentinformation beträffande kosmetiska och hygieniska medel, såvitt avser uppgifter om att produkterna eller i dessa ingående ingredienser testats på djur, behandlades av lagutskottet våren 1985 med anledning av ett flertal motioner i ämnet. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1984/85:39) framhöll utskottet att det var en viktig och angelägen fråga som hade tagits upp i motionerna. Frågans betydelse belystes också av att den tidigare vid flera tillfällen varit föremål för motionsyrkanden. I betänkandet underströk utskottet att det självfallet var viktigt att kosmetiska preparat inte gav allergireaktioner eller andra skador. Enligt utskottet behövde preparaten därför givetvis testas innan de började saluföras. Utskottet konstaterade att de vanligaste testmetoderna syntes vara olika former av djurtest och att det uppenbart inte gick att undvika att sådana tester var plågsamma.

Mot bakgrund av det anförda och med beaktande av att det inte var fråga om produkter som hade ett viktigt medicinskt intresse ansåg utskottet att det var angeläget att man sökte få till stånd en begränsning av djurtesterna och en övergång till andra testmetoder. Ett verksamt medel härvidlag skulle enligt utskottets mening kunna vara införandet av obligatoriska uppgifter på varuförpackningarna om använda djurtester. Produkter som försetts med uppgifter om verkställda djurtester skulle kunna drabbas av köpmotstånd, vilket i sin tur skulle kunna påverka producenterna att använda alternativa testmetoder. Enligt utskottet fanns också sådana metoder redan tillgängliga på marknaden.

Frågan om utformande av en innehållsdeklaration av önskat slag på kosmetika var emellertid, framhöll utskottet, komplicerad. Utskottet hänvisade härvid till att företrädare för konsumentverket framhållit att en sådan information lätt kan bli missvisande och ge konsumenterna ett intryck av att ett användande av varan är helt riskfritt från allergisynpunkt, även om så inte skulle vara fallet. Enligt utskottets mening kunde man inte heller bortse från att det ofta kunde vara mycket svårt att konstatera huruvida en i produkten ingående ingrediens i något sammanhang testats på djur. Det var därför en uppenbar risk för att en på varuförpackningarna angiven uppgift om att djurtest inte förekommit i själva verket inte var riktig. De angivna svårigheterna borde emellertid inte få leda till att man avstod från att söka få till stånd en information på kosmetikaförpackningar. Utskottet ansåg det därför angeläget att riksdagen gjorde ett klart uttalande om vikten av att en sådan varudeklaration kom till stånd.

På hemställan av utskottet, som i denna fråga var enigt, gav riksdagen med anledning av motionerna regeringen till kända (rskr. 1984/85:296) vad utskottet anfört om kraftfulla insatser för att få till stånd en deklaration på kosmetiska och hygieniska preparat med angivande av om preparatet eller någon av dess beståndsdelar testats på djur.

Frågan om en skyldighet att på kosmetiska produkter ange om produkterna testats på djur behandlades på nytt av riksdagen hösten 1985. I betänkande (JoU 1985/86:6) med anledning av väckta motioner i ämnet anförde jordbruksutskottet att riksdagens ovannämnda tillkännagivande i viss utsträckning borde kunna tillgodose syftet med motionerna i motsvarande delar och att motionerna således inte påkallade något ytterligare initiativ från riksdagens sida. På hemställan av jordbruksutskottet lämnade riksdagen motionerna utan vidare åtgärd.

Med anledning av riksdagens begäran gav regeringen socialstyrelsen i uppdrag att utreda frågan. Socialstyrelsen lämnade år 1986 till regeringen ett förslag till föreskrifter som bl.a. innebär att djurtestade kosmetika vid försäljning skall vara märkta "testade i djurförsök". Med djurtestade kosmetika skall avses varor som tillverkaren har testat på djur och varor som innehåller ämnen som råvarutillverkaren har testat på djur. Enligt socialstyrelsen bör antingen märkningskyldigheten åläggas med stöd av marknadsföringslagen eller märkningsbestämmelserna meddelas i särskild lag. Socialstyrelsens förslag har remissbehandlats.

Propositionen

I propositionen tas i ett sammanhang (s. 35 – 38) upp dels frågan om förbud för djurförsök som avser kosmetiska och vissa andra produkter, dels frågan om skyldighet att på sådana produkter ange om produkterna har testats på djur.

Departementschefen uttalar för sin del att det av lagutskottet år 1985 anförda motivet för en märkningskyldighet, nämligen att den verksamt skulle kunna bidra till en övergång till andra testmetoder, har bärkraft endast under förutsättning att andra testmetoder finns tillgängliga, en förutsättning som dock i allmänhet inte är för handen. I avsaknad av alternativa

testmetoder finns det i stället anledning att befara att märkningskyldigheten skulle få negativa effekter. Sålunda skulle enligt departementschefen ett genomförande av en begränsad märkningskyldighet på grundval av socialstyrelsens förslag kunna leda till att konsumenterna missleddes, detta särskilt med hänsyn till att sannolikt samtliga de ämnen som ingår i kosmetiska produkter har djurtestats i något sammanhang. Vidare skulle uppkomma risk för marknadsföring av produkter som var otillräckligt undersökta av tillverkarna och därför skadliga för konsumenterna. Departementschefen förklarar sig helt dela uppfattningen att skälen mot djurförsök är särskilt starka när det är fråga om att undersöka andra produkter än sådana som har medicinsk betydelse eller på annan grund kan sägas vara livsnödvändiga. Samtidigt är det enligt hans mening inte försvarbart att undanta kosmetika från de undersökningskrav som gäller i fråga om kemiska produkter i övrigt. Departementschefen erinrar i det sammanhanget om att enligt lagen om kemiska produkter tillverkare och importörer är skyldiga att utreda i vad mån deras produkter kan vara skadliga för människor och miljö.

Sammanfattningsvis anser departementschefen att bristen på alternativa testmetoder gör att det inte nu går att införa ett förbud mot djurförsök på ifrågavarande område och att han inte heller kan förorda att det införs en skyldighet att genom en särskild märkning ange om kosmetiska produkter har djurtestats.

Motionerna

I *motion L723 (c)* anføres att opinionen mot plågsamma djurförsök ökat betydligt, bl.a. som en följd av att upplysningen om djurens situation förbättrats. Speciellt stark har reaktionen blivit mot de plågsamma djurförsök i form av främst giftighetstest, ögonirritationstest och hudirritationstest som utförs av kosmetikaindustrin för att testa kosmetiska preparat.

Enligt motionären måste olika åtgärder vidtas för att stimulera ett utvecklande av och en övergång till alternativa testmetoder. Inom området hud- och ögonirritation finns enligt motionären redan sådana metoder i bruk eller under utveckling, och beträffande s.k. allergitester har från experthåll framförts att det inte är omöjligt att få fram alternativa metoder. Ett sätt att driva på utvecklingen skulle vara att införa en skyldighet för företagen att förse kosmetiska och hygieniska medel med uppgift huruvida preparaten djurtestats. Det måste nämligen vara ett konsumentintresse att få veta om ett preparat är djurtestat så att den konsument som så önskar kan undvika att köpa sådana preparat. En skyldighet att innehållsdeklarera preparaten i enlighet med vad lagutskottet tidigare uttalat sig för skulle härigenom kunna bli ett verksamt medel för att påverka företag, som fortfarande använder djurtester, att övergå till alternativa metoder.

Vad avser den föreslagna uppgiftsskyldighetens omfattning menar motionären att denna, för att undvika gränsdragningsvårigheter, bör gälla för sådana företag som i dag begagnar sig av djurtester, antingen för att testa ingredienser eller slutprodukter, men inte för de företag som använder redan befintliga ingredienser. Orsaken till att företagen fortsätter att testa kosmetika på djur ligger i deras intresse av att ta fram nya produkter, som skall

konkurrera med andra företags produkter. De företag som väljer att avstå från sådan produktutveckling bör enligt motionären gynnas på bekostnad av dem som väljer att utföra djurtester.

Motionären yrkar att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att genomföra riksdagens uttalande (LU 1984/85:39) om innehållsmärkning på kosmetiska och hygieniska preparat med uppgift om preparatet eller dess olika beståndsdelar testats på djur.

Ett likalydande yrkande framställs i *motion Jo44 (c)* som väckts av samme motionär.

I *motion Jo45 (c)* anförts att riksdagens beslut år 1985 om märkning av kosmetiska och hygieniska medel måste stå fast och genomföras. Enligt motionären är det ej endast moraliskt tvivelaktigt att utsätta djur för lidande för produktion av varor av lyxkaraktär utan det är också ett starkt konsumentintresse att kunna välja bort de varor som har testats på djur. Om en märkningskyldighet infördes beträffande nya kosmetiska produkter skulle företagen bli tvungna att söka andra vägar för att testa sina produkter eller använda den stora mängd av väldokumenterade produkter som redan finns på marknaden. Motionären framhåller att många företag använder sig av alternativa testmetoder och låter bli att ta fram nya produkter, som innehåller ingredienser vilkas verkan är okänd. Enligt motionären går det även att framställa nya produkter genom att använda data från redan utförda försök. Med hänvisning till det anförda anser motionären att företagen bör ha skyldighet att för varje ny produkt deklarerat huruvida den testats på djur eller ej samt att företag som testat ingredienser eller slutprodukter på djur skall åläggas att informera om detta på etiketten. Motionären anser vidare att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning angående märkning av djurtestad kosmetika och hygienartiklar samt yrkar, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående märkning av sådana produkter.

Motionärerna i *motion Jo47 (s)* framhåller att kosmetikatester på djur är den typ av djurförsök som flest människor tar avstånd ifrån. Enligt motionärerna är det en rimlig begäran att man skall kunna välja i enlighet med sitt samvete när man köper läppstift eller schampo. Frågan om en märkningskyldighet beträffande kosmetikatester på djur är således både en djurskydds- och en konsumentfråga. Motionärerna anser att riksdagens uttalande år 1985 om att få till stånd en ordning som innebär att på kosmetiska preparat skall anges om preparatet eller dess olika beståndsdelar testats på djur skall genomföras. I motionen yrkas att det anförda ges regeringen till känna.

I *motion Jo53 (c)* tas upp bl.a. frågan om märkning av djurtestade kosmetiska produkter. Motionärerna erinrar om att riksdagen har fattat beslut om märkning av kosmetika med uppgift huruvida djurförsök ingått i produktkontrollen och om att socialstyrelsen har utarbetat ett förslag till lagreglering av en sådan märkning. Enligt motionärerna bör socialstyrelsens förslag om märkning genomföras. Motionärerna yrkar (yrkande 5) att vad sålunda anförts ges regeringen till känna.

I linje med vad utskottet tidigare uttalat vill utskottet stryka under att frågan om djurförsök vid framställning av kosmetiska och hygieniska preparat och det därmed sammanhängande spørsmålet om märkning av preparaten är betydelsefulla. Skälen mot användningen av djurtester är som framhålls både i propositionen och i motionerna särskilt starka när det gäller denna typ av produkter som varken är medicinskt betydelsefulla eller kan sägas vara av annan anledning livsnödvändiga. Enligt utskottets mening skulle det därför vara önskvärt om djurtestningen av kosmetiska och hygieniska preparat kunde förbjudas. Samtidigt är det angeläget att produkter som saluförs till allmänheten har genomgått erforderliga undersökningar i syfte att förhindra att skadliga verkningar uppkommer hos konsumenterna. Lagen om kemiska produkter ålägger också tillverkare och importörer en skyldighet att utreda i vad mån deras produkter kan vara skadliga för människor och miljö. I likhet med departementschefen anser utskottet att det inte är försvarbart att undanta kosmetika från vad som gäller för kemiska produkter i allmänhet.

Framst på grund av bristen på säkra alternativa testmetoder är det, som framhålls i propositionen, för närvarande inte möjligt att införa ett förbud mot djurförsök på det aktuella området. Utskottet noterar emellertid med tillfredsställelse att departementschefen i propositionen uttalar att arbetet med framtagande av alternativa metoder måste påskyndas och att det kan bli aktuellt att införa ett totalförbud mot djurtester i angivet syfte om alternativa testmetoder inte utvecklas inom rimlig tid.

Om avsaknaden av alternativa testmetoder medför att djurförsök tills vidare inte kan undvaras av produktsäkerhetsskäl har onekligen det av lagutskottet tidigare återopade skälet för märkningsskyldighet förlorat något i bärkraft. Kvar står emellertid att införandet av en sådan skyldighet kan öka tillverkarnas och importörernas intresse av att alternativa testmetoder tas fram, något som kan leda till ökade satsningar på forsknings- och utvecklingsarbete inom området. Vad som särskilt talar för märkningsskyldigheten är den allmänna opinionen mot plågsamma djurförsök, en opinion som – att döma av antalet motioner som väckts i ämnet – vuxit sedan riksdagen senast prövade frågan. Att många människor upplever djurförsöken som oetiska medför att det finns ett starkt konsumentintresse av att produkterna i fråga märks med uppgift huruvida djurtest förekommit.

Enligt utskottets mening finns det således fortfarande starka skäl för införandet av en märkningsskyldighet. Som utskottet framhöll år 1985 är det emellertid förenat med vissa svårigheter att utforma regler om innehållsdeklaration av kosmetika. En del av dessa svårigheter torde bortfalla om märkningskravet i enlighet med socialstyrelsens förslag begränsas till försök som utförts av tillverkaren av den slutliga produkten eller av en råvaruleverantör. Även en så begränsad märkningsskyldighet är dock inte invändningsfri. Som påpekas i propositionen finns det risk för att konsumenterna vilseleds och för att otillräckligt undersökta produkter kommer att marknadsföras. I sistnämnda hänseende vill utskottet understryka att införandet av ett märkningsobligatorium självfallet inte får leda till att skadliga produkter förs ut på marknaden. I den mån en tillverkare eller importör

bedömer att hans produkt inte kan bli tillförlitligt testad på annat sätt än genom djurförsök har han alltså att välja mellan att förse varan med uppgift om att djurtest förekommit och att helt avstå från marknadsföring av varan. Av betydelse när det gäller att bedöma riskerna för undermåliga produkter är inte bara den undersökningsplikt som enligt redan gällande bestämmelser åvilar tillverkare och importörer av kemiska produkter utan också – kanske i särskilt hög grad – det skadeståndsansvar som kan inträda vid produktskador. Frågan om en lagstiftning rörande produktansvar bereds för närvarande inom justitiedepartementet med sikte på att en proposition i ämnet skall föreläggas riksdagen våren 1989. Genomförs en sådan lagstiftning torde den kunna utgöra ett verksamt medel mot att skadliga produkter marknadsförs. När det härefter gäller risken för att konsumenterna vilseleds vill utskottet hänvisa till att denna risk beaktades av riksdagen år 1985 men då inte ansågs böra medföra att man avstod från att försöka få till stånd en information på kosmetikaförpackningar. Någon anledning att nu ändra ståndpunkt kan utskottet inte finna, särskilt som risken i stor utsträckning torde kunna elimineras genom att konsumenterna får information om att avsaknaden av uppgift om djurtest inte innebär att någon beståndsdel i preparatet inte prövats vid djurförsök.

Av anförda skäl vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning att det är angeläget att en varudeklaration på kosmetiska förpackningar om utförda djurtest kommer till stånd. Regeringen bör därför till förnyat övervägande ta upp spörsmålet om hur regler om sådan produktinformation skall utformas. Det av socialstyrelsen framlagda förslaget om en begränsad märkningsskyldighet bör kunna läggas till grund för övervägandena. Utskottet vill betona att införandet av en varudeklaration om djurtester som sluttillverkare och råvaruleverantörer utfört får ses som ett första steg i avvaktan på att, efter hand som alternativa testmetoder framkommer, en mer vidsträckt informationsplikt kan genomföras.

Vad utskottet sålunda anför med anledning av motionerna L723, Jo44, Jo45, Jo47 och Jo53 yrkande 5 bör ges regeringen till känna.

Utöver det anförda föranleder propositionen och motionerna inte några uttalanden från lagutskottets sida.

Stockholm den 21 april 1988

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Inger Hestvik (s), Bengt Harding Olson (fp), Nic Grönvall (m), Gunnar Thollander (s), Marianne Karlsson (c), Berit Löfstedt (s) och Ulla-Britt Åbark (s).